

İnsanlığa ait yargıları nasıl belirlenir

'İnsanın sözünün etki içermesi ve nesnel dünyayı değiştirebilmesi, özellikle adaleti inşa ve ifşa edebilmesi için, bir hukuk oluşturulması, bu hukukta suç ve cezanın mutlak surette bildirilmesi, bu bildirinin belirsizlik içermemesi gerekir'

18. yüzyılın sonuyla 19. yüzyılın ilk kısmında yaşayan Alman düşünür Hegel, hukuku ve onun insanlığa çizdiği çerçevenin kutsallığına öyle içten kanaat getirir ki, hukuku tanrıya ait adalet anlayışının yeryüzündeki gölgesi olarak ifade eder. Çünkü yeryüzünde pek görünmeyen, saklanmayı ve adaleti öteki dünyaya ertelediği düşünülen (ben böyle düşünmüyorum, tanrının varlığı bile sorgulanabilir ancak adaleti asla... Tanrı'nın yeryüzündeki adaletle mûdahale etmekle ilgili kişisel ve gizemli bir stili var) Tanrı'nın yerini hukuk alır ve hukuk aracılığı ile adalet inşa edilir, bu da barışın, huzurun, devlete güvenmenin garantörü olur.

Yapı Kredi Yayınları bugünlerde, özellikle felsefeye amatör bir ilgiyle, bir tür boş zaman etkinliği olarak bakmayanları, bilgiye tutkunluk, bilgeliğe, bilgiye aşk duyma bağlamında yaklaşanları mutlu edecek bir **kitap** yayınladı. Onlara, yargı değerleri ve hukuk felsefesi konusunda ilham verici birçok felsefi makale ya da ara pasajlar sunan "Yargıya Felsefeyle Bakmak" adlı **kitap**, bu yazının konusu olacak.

Kitap, akademik eğitimlerini felsefe alanında yapmış, Kurtul Gülenç'le Özlem Duva tarafından oluşturulmuş bir derleme **kitap** ve YKY'nın Cogito (düşünce) serisinden çıkmış bir eser. Dokuz ayrı felsefecinin ahlaka, bilgiye ve estetiğe dair değerleri çözümlenmeye çalıştığı, sonunda hukukun ve adaletin sularına giren makaleleri içeriyor. **Kitap**, toplamda 247 sayfa ve kitabın ilk makalesi Türkiye'de saygı duyulan, sözüne itibar edilen felsefeci, hatta filozof denildiğinde akla gelen ilk isimlerden birine, iki yıl önce, 2014 yılının son kısmında ölen Uluğ Nutku'ya ait.

Uluğ Nutku'un bu makalesi, "Yargı ve Ölçü" başlığını taşıyor. Uluğ Nutku, bu başlık altında, insanın bir değer ölçüsü olarak insanlığa ait yargıları nasıl belirlediği, belirlenen bu yargıların gerçekliğinin olup olmadığı, gerçeklik ve değer, doğruluk ve gerçeklik arasındaki uyum sorununa eğiliyor.

Ahlak bir varsayımdır

İngiliz düşünür David Hume, etik değerler hakkındaki düşüncelerini dile getirirken, şöyle der; "Ahlak bir varsayımdır. Gerçekliği yoktur ve insan

bilincinden bağımsız olarak var olan bir değerler alanı değildir. Olması gereken ideal, olandan çıkarılamaz. Bir insanın başka bir insana zarar vermesinden mesela, zarar vermenin kötü bir şey olduğu sonucu çıkmaz. İyi ya da kötü değerleri bir ek bilgi, bir ön kabuldür. Bu ön kabulde yaklaşan insan, bir insanın başka bir insana zarar verme edimini ahlaka aykırı (kötü) olarak değerlendirir. Yargısını bu şekilde bildirebilir, ama bu yargı, o eylemin kendinde, kendi başına kötü olduğu anlamına gelmez."

Kişisel kanımca, Hume'un bu tezi ilham verici, ilginç olsa da tipki kötülük ve iyilik değerlerinin onun anlayışında mutlak olmaması, gerçeklik içermemesi gibi yine onun tezi de kulağa hoş gelen ama gerçekliği olmayan tezler kategorisine giriyor. Ve bu noktada Ludwig Wittgenstein'in felsefe tanımındaki önerisine bağlı kalarak (felsefe, aklın, dilin büyüüne karşı koyma çabasıdır) söylemeliyim ki, eylemin kendisine bakarak, sırf bu deneyimle dahi iyi ve kötü biçimindeki değer yargılarına ulaşılabilir ve bu değer yargıları neredeyse mutlak olabilir.

Güçsüz ve merhamete muhtaç bir insana, güçlü ve acımasız birinin zarar verdiği görüldüğünde, bir ön kabul, alışkanlıkla edinilmiş bir ahlaki ek bilgi olmasa da sübjektif evrensel bir yasa bağlamında bu zarar verme eyleminin kötü olduğunu anlayabiliriz. Bu örnekte, olması gereken davranış ve yerine getirilmesi gereken ödevin de şiddetten uzak bir merhamet tavrı olduğunu, koşulsuz buyruğa bağlı gelişen saf, çıkarsız iyilik olduğunu çıkarabiliriz.

Ahlaki değer yargıları konusunda Hume gibi olumsuz görüşler bildiren bir başka düşünür de yine bir İngiliz olan Thomas Hobbes'tur ve o da nominalist (adacı) bir felsefi tutumla der ki; "İyi ya da kötü şeklindeki değer yargıları gerçekte yoktur, onlar eylemlere, tavır ya da davranışlara koyduğumuz birer isimdir."

Değer yargılarıyla, felsefeyle baktığımızda alışılmadık, kabul edilebilir ya da eleştirilebilir, yakınlık ya da uzaklık duyumsanabilir birçok söylemle karşılaşırız.

Antik Yunan düşünce dünyasından bir düşünür Protagoras, relativizmin belki de en etkili söylemlerini dile getirerek, şöyle yazmıştır; "İnsan her

şeyin ölçüsüdür. Mutlak bilgi ya da yargı yoktur. Tüm bilgi ve yargılar görecelidir. Bilgi ve yargıların içeriği insanın nerede durduğuna bakar. Ancak çok daha sonraları bu düşüncelerin aksini öne süren birçok filozof var olmuştur. Bunlardan biri de Alman Immanuel Kant'tır. Ona göre, neyin iyi neyin kötü olduğu tartışılabilir de, adına iyi dediğimiz şeyin insanın hiçbir çıkar beklemeden, sadece ödevi yerine getirmek amacıyla, hiçbir ek motivasyona, amaca ihtiyaç duymadan, sadece olması gerekeni gerçekleştirme adına ortaya konulan eylem olduğunu, ahlaki eylemin de bu olduğunu söylemiştir."

"Yargıya Felsefeyle Bakmak" adlı kitabın üçüncü makalesi, "Yargı ve Dil: Bir Söz Edimi Olarak Yargı Edimi" başlığıyla R. Levent Aysever'e ait. Bu makalede, bir cinayetin cinayet olması ve katilin ceza alması için, bu durumun hukukta yerinin olması, hakimin de bunu dile getirmesi gerekir şeklinde bir pasaj var. Bu pasaj ve aynı makale içinde birçok pasajda ifade edilerek işaret edilen tez şudur; "İnsanın sözünün etki içermesi ve nesnel dünyayı değiştirebilmesi, özellikle adaleti inşa ve ifşa edebilmesi için, bir hukuk oluşturulması, bu hukukta suç ve cezanın mutlak surette bildirilmesi, bu bildirinin belirsizlik içermemesi gerekir."

Bu bağlamda, hukuka sözcü olan yetkili kişiler (savcı-yargıç) suçun suç olduğunu kitaba da bağlı kalarak tespit etmeden suç, suç olmaz, ceza da gerektirmez. Yine bu bağlamda, hukukun yetkili sözcülerinin suçun suç olduğunu görecektir ve dile getirecek denli güçlü ve erdemli olması gerekir ki hukuk sadece yazılı kural olarak kalmasın ve adaleti gerçek kılabilsin.

Yargıya Felsefeyle Bakmak

Kolektif
Yapı Kredi Yayınları
252 s.